

ЦЕНТР ПО УСИНОВЛЕННЮ ДІТЕЙ (далі — Ц. у. д.) — структурний підрозділ при Міністерстві освіти і науки України, який на підставі одержаних даних (у встановлені терміни) від управлінь освіти формує центральний банк даних по всій Україні про дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, сприяє усиновленню цих дітей громадянами України та іноземцями. Централізований банк накопичує інформацію (у вигляді інформаційних анкет) про тих дітей, стосовно яких з'явилися підстави для усиновлення.

Усиновленою може бути та дитина, у якої розірвані юридичні стосунки з батьками. Тобто такі діти мають юридичний документ про те, що їхні батьки втратили батьківські права стосовно цієї дитини. Таким документом може бути рішення суду про позбавлення батьківських прав, свідоцтво про смерть батьків, нотаріально засвідчена відмова батьків від дитини тощо.

Усиновлення на теренах України регулюють Сімейний кодекс України, постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку провадження діяльності з усиновлення та здійснення нагляду за дотриманням прав усиновлених дітей» від 2008 р., постанова Пленуму Верховного Суду України «Про практику застосування судами законодавства при розгляді справ про усиновлення і про позбавлення та поновлення батьківських прав» від 2007 р., наказ Міністерства соціальної політики «Про затвердження Порядку взаємодобору сім'ї та дитини-сироти, дитини, позбавленої батьківського піклування» від 2017 р. та ін. нормативно-правові акти. Законодавчо передбачено пріоритетним нац. усиновлення, а міжнар. усиновлення стає можливим лише за умови, коли вичерпані всі можливості щодо усиновлення, взяття під опіку чи передачі дітей на виховання у сім'ї громадян України. У даному випадку оформлення усиновлення здійснюється виключно Ц. у. д. і тільки на тих дітей, інформація про яких міститься у банку Центру не менше одного року.

Питання контролю за утриманням і вихованням дітей, переданих на усиновлення за кордон, перебувають у компетенції Міністерства закордонних

справ України. Консульські і дипломатичні представники України за кордоном здійснюють взяття усиновлених дітей на консульський облік та організацію нагляду за умовами їх проживання і виховання до досягнення ними повноліття. Усі країни, громадяни яких усиновили дітей з України, ратифікували Конвенцію ООН про права дитини і Конвенцію про захист дітей та співробітництво в питаннях іноземного усиновлення.

Громадяни України, які бажають усиновити дитину, можуть звернутися з письмовою заявою про взяття їх на облік як кандидатів в усиновлювачі до служби у справах дітей за місцем проживання, пройти курс підготовки батьків-вихователів. Служба у справах дітей за місцем проживання дитини на підставі заяви кандидата в усиновлювачі готує висновок про доцільність усиновлення та відповідність його інтересам дитини для подання до суду. Фактичне усиновлення дітей в Україні проводиться на підставі рішення суду.

Діяльність Ц. у. д. спрямовувалась (у межах повноважень) на: контроль за дотриманням законодавства України про усиновлення, опіку і піклування; охорону прав дітей; збирання статистичних даних, організацію навчання по підвищенню кваліфікації спеціалістів управлінь освіти з питань юридичних, соціальних, психол.-пед. аспектів усиновлення.

Положення про Ц. у. д. при Міністерстві освіти і науки України втратило чинність від 02.12.2014 р. Питаннями усиновлення нині опікується Служба у справах дітей Департаменту захисту прав дітей та усиновлення Міністерства соціальної політики України

Лит.: 1. Збірник нормативно-правових актів у сфері захисту прав дітей. Київ: Геліос, 2003. 2. Конвенція ООН про права дитини. ЮНІСЕФ, 2003. 3. Положення про Центр по усиновленню дітей при Міністерстві освіти і науки України: наказ МОНУ № 98 (зі змін.) від 1996 р. 4. Соціальне становлення дитини у прийомній сім'ї: соціальний супровід: навч.-метод. посіб. Київ: Укр. ін-т соціальних досліджень, 2000.

Т. Ф. Алексеенко